

A. Czapska

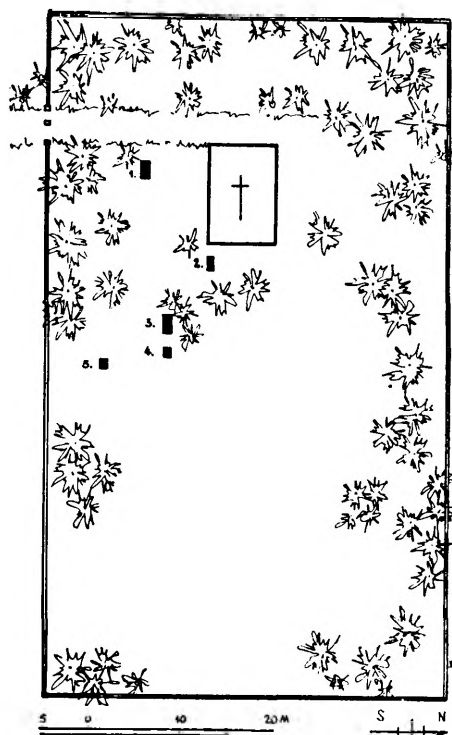
XVII-wieczne płyty nagrobkowe w Węgrowie

Ochrona Zabytków 10/3 (38), 208-209

1957

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ryc. 248. Plan cmentarza ewangelickiego w Węgrowie z oznaczeniem rozmieszczenia omawianych nagrobków. Rysunki opracowała autorka.

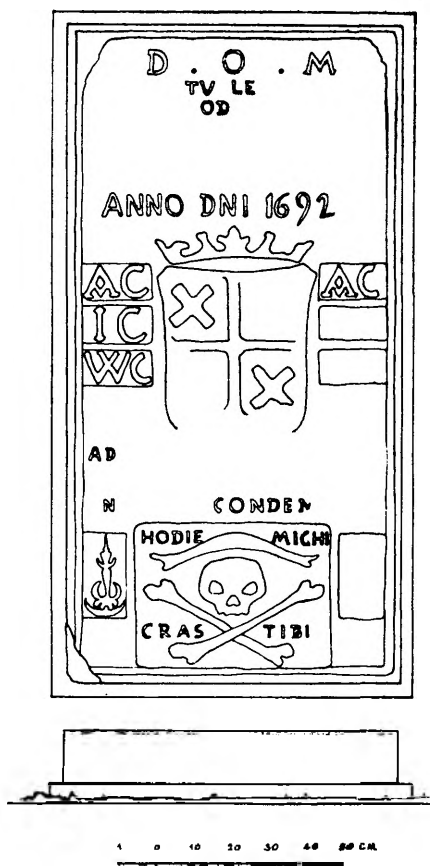
XVII-WIECZNE PŁYTY NAGROBKOWE W WĘGROWIE

Miasteczko Węgrów, liczące dziś zaledwie kilka tysięcy mieszkańców, miało swoje okresy świetności, kiedy rozwijało się i rozbudowywało. Do największego dobrobytu doszło w XVII wieku, pod protektoratem kalwińskiej rodziny Radziwiłłów i ich poprzedników, arian Kiszaków. Z tego też okresu pozostało wiele zabytków, coraz mniej licznych po każdej wojnie.

Miasto posiadało trzy cmentarze: katolicki, ewangelicki i żydowski — ten ostatni prawie doszczętnie zniszczony podczas ostatniej wojny.

Stary cmentarz ewangelicki położony jest za miastem na niewielkim wzgórzu, wokół drewnianego, modrzewiowego kościółka, pełniącego dziś funkcję kaplicy cmentarnej (ryc. 250).

Wśród licznych pomników nagrobkowych z różnych epok, zwraca uwagę 5 płyt piaskowcowych (ryc. 248), które przez podmurowanie, wykonane kilka lat temu, zostały uratowane przed wdeptaniem w piasek i zarosnięciem trawą. Ukryte w zaroślach starego cmentarza, nagrobki te są mało znane, aczkolwiek stanowią cenny przyczynek do historii

Ryc. 249. Rysunek pomiarowy płyty nagrobkowej nr 3.

miasteczka. O osobach, których pamięci poświęcone są płyty, nic nie wiemy, prócz obcego brzmienia ich nazwisk. Są tu pochowane prawdopodobnie rodziny szkockich tkaczy, którzy pracowali w węgrowskiej manufakturze sukienniczej.

Wspólną cechą nagrobków, o których mowa, jest prostokątna płyta kamienna, wypełniona polskim napisem, ozdobiona skromnym elementem dekoracyjnym.

Dwie mniejsze płyty (oznaczone na ryc. 248 nr 4 i 5), o wymiarach $59,5 \times 77,0 \times 5,0$ cm i $59,5 \times 78,0 \times 5,0$ cm, są poświęcone rodzinie HVEYS.

Jedna z nich (nr 5), to nagrobek 4 dzieci Jakuba Hveys i jego żony Elżbiety z Campbelow, posiada daty — AB 1696 — AD 1700, oraz następującej treści inskrypcję:

/DOM/ TU LEŻY /...../ VN..... Y..... CHWA-
LEBNEGO /ZMARTWYCHWSTANIA/ /CZWORO
DZIATEK/ /CHRZEŚCIAŃSKICH RODZICÓW/

Ryc. 250. Kościół cmentarny w Węgrowie.

/SŁAWETNYCH/ /JAKUBA HVEYS/ /Y EL-
ZBIETY CAMPBELOW/ /MAŁŻONKÓW/ /JEŚLI-
BYM CZEGO OCZEKIWAŁ/ /GRÓB BĘDZIE
DOMEM MOIM/ /OB XVII. V. 13/ /AB 1696/
/AD 1700/

Druka płyta (nr 4), Archebalda, Heleny, Jakuba
i Aleksandra HVEYS z napisem:

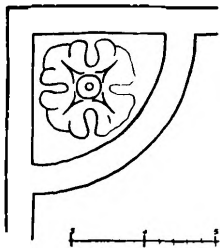
/SEPULCHRUM/ /ARCHEBAL HVEYS/ /ZA-
MIERZYŁEŚ MU KRES/ /OB 14. V. 15/ /HELENA
HVEYS/ /KRÓTKI JEST WIEK MÓJ/ /P...
...89. V. 48/ /JAKUB HVEYS/ /ZAPRAWDE
ZSTAPIE/ /ZA SYNEM MOYM DO GROBU/
/GEN 37. V. 35/ /ALEKSANDER HVEYSD
DE DO NIEGO/ /ALE SIĘ ONO NIE WRÓCI
DO MNIE/ /S A M 19. V. 23/

Trzecia płyta, najbliższej kościoła się znajdująca
(nr 2) o wym.: 63,0 × 137,5 × 11,0 cm, posiada napis
kursywą płytko rytemi literami, który już zupełnie
jest nieczytelny, pozostał jedynie niezatarty orna-
ment czterech rozet na narożnikach (ryc. 251).

Najciekawsze są dwie płyty, które prócz napisów,
zresztą zatartych i mało czytelnych, posiadają i orna-
mentację.

Płyta (nr 3) o wym. 175,0 × 88,0 × 14 cm ma
najbogatsza, starannie wykonaną dekorację. U dołu
czaszka i dwa skrzyżowane piszczele, a po obu jej
bokach „panneau” ze stylizowanymi kwiatami. Po-
środku tarcza herbowa z koroną u góry, podzielona
na cztery pola; z obu jej stron po trzy prostokąty
wypełnione każdy dwoma literami. Data 1692
(ryc. 249).

O zbliżonych wymiarach, bo 174,0 × 80,0 × 14,0 cm
jest płyta ozn. nr 1., leżąca najbliższej wejścia cmen-

Ryc. 251. Fragment
płyty nr 2 — rozetka
z narożnika.

tarneho. Powtarza się tu ten sam motyw orna-
mentu w dolnej części, co w płycie poprzedniej —
czaszki nad piszczelami oraz dekoracja roślinna.
Robota jej jest jednak mniej precyzyjna, chociaż
identyczny wykrój liter. Mocno zatarte napisy czę-
ściowo tylko pozwalają na odczytanie poszczególnych
liter i słów. Płyta ta od poprzedniej różni się jedynie
szczegółami. Poza kartuszem herbowym, kompo-
zycja całości, szczegóły i modelunek są w obu
identyczne. Na podstawie tych podobieństw możnaby
przypuszczać, że obie płyty pochodzą z jednego
warsztatu, a może nawet są dziełem jednej ręki.

Trudno dziś ustalić, czy płyty te leżą na swych
dawnych miejscach, czy też były przeniesione z po-
przednio tu stojącego kościoła. Są one w każdym
razie dowodem, potwierdzającym dane historyczne
o zróżnicowanym składzie narodowościowym mia-
steczka, prowadzącego handel z różnymi krajami
i posiadającego własny przemysł, a będącego przez
pewien czas ważnym ośrodkiem życia kulturalnego
i religijnego w Polsce doby renesansu i baroku.

A. Czapska

PRZEGLĄD PIŚMIENICTWA POLSKIEGO Z ZAKRESU HISTORII SZTUKI ZA OKRES OD 1951 — 1954 R.

MONOGRAFIE TOPOGRAFICZNE

Zygmunt BROCKI, Zatoka gdańska (War-
szawa 1953), str. 64, il. nlb., „Sport i Turystyka”. —
Kilka fotografii zabytków regionu.

Franciszek MAMUSZKA, Pobrzeże Gdań-
skie. Wydanie II, Warszawa 1953, str. 128, il.
nlb., „Sport i Turystyka”. — Przewodnik zawiera
wiadomości o zabytkach regionu.

T. PRZYPKOWSKI, Zabytki reformacji w po-
wiatach jędrzejowskim i włoszczowskim.
„SPAU” LII, 1951, str. 290—294. —
Wzmianki o zabytkach (głównie architektury)
w dwóch powiatach woj. kieleckiego.

Adam DUBOWSKI, Franciszek JAŚKOWIAK,
Ziemia Lubuska. Przewodnik turystyczny.
Warszawa 1953, str. 136, il. nlb., „Sport i Tury-
styka”. — Informacje o zabytkach sztuki regionu.

Malbork i Żuławy. Opracował zespół
autorów. Warszawa 1952, str. 40, il. nlb., „Kraj”. —
Informacje o zamku krzyżackim w Malborku oraz
o zabytkach Żulaw.

Feliks KANCLERZ, Ziemia Nyska. Warszawa
1954, str. 36, il. nlb., „Sport i Turystyka”. —
Nieczo wiadomości o zabytkach.

Stanisław PAGACZEWSKI, Zabytkowe budowle
Podhala. Warszawa 1953, str. 64, il. nlb.,
„Sport i Turystyka”. — Popularnie ujęte wzmianki
o zabytkach Podhala oraz szereg fotografii tychże.

Ziemia Sandomierska. Praca zbiorowa
pod ogólną redakcją Wandy Filipowicz. Warszawa
1954, str. 152, il. nlb., „Sport i Turystyka”. —
Wydawnictwo albumowe, zawierające fotografie
szeregu zabytków sztuki.